

---

¹Maryana Vikhot,
²Maksym Yasinskyi

¹Мар'яна Віхоть,
²Максим Ясінський

e-mail: mariana.vikhot.mnarm.2022@lpnu.ua
orcid: 0009-0009-5548-2901
e-mail: maksym.r.yasinskyi@lpnu.ua
orcid: 0000-0002-8285-4522

УДК 726.8

ІСНУЮЧІ ПІДХОДИ У РЕВІТАЛІЗАЦІЇ САКРАЛЬНИХ СПОРУД ТА КОМПЛЕКСІВ

EXISTING APPROACHES TO THE REVITALIZATION OF OF SACRED BUILDINGS AND COMPLEXES

Keywords: revitalization, sacred building, sacred complex, methods, ruins.

Ключові слова: ревіталізація, сакральна споруда, сакральний комплекс, методи, руїни.

---

¹ 6th year student of the of the Department of Architecture and Conservation, Lviv Polytechnic National University,

¹ студентка 6-го курсу кафедри архітектури та реставрації, Національний університет «Львівська політехніка», Львів

² Ph.D., associate professor Department of Architecture and Conservation, Lviv Polytechnic National University

² канд. арх., доцент кафедри архітектури та реставрації, Національний університет «Львівська політехніка», Львів

<https://doi.org/10.23939/sa2024.01.042>

Abstract

Sacred objects have an important role in architecture as symbols of a country's identity and artistic traditions. As a result of changes in society, and even more so due to Russia's full-scale invasion of Ukraine, many of these buildings are currently at risk of neglect and destruction. This research paper explores different approaches to the revitalization of sacred sites, pointing to their role in preserving cultural heritage and creating active centers for different segments of society.

The revitalization of sacred buildings and complexes is proving to be one of the key links in preserving cultural heritage and restoring spiritual heritage for future generations. The issue of revitalization of sacred buildings is becoming increasingly important, and it is not just the restoration of walls and ceilings. It is, first and foremost, the investment of new meaning in the old environment and buildings, filling the object with new functions that complement the historical heritage and enable these shrines to carry not only the history of religious and cultural traditions, but also to become a center of social, cultural and educational life in accordance with the needs of the community.

The functional content of sacred objects in the process of their revitalization should be coordinated with the needs of the community, preserve cultural heritage and perform an educational function, not necessarily a religious one. Buildings that have already had their history witness a new life, being complemented by various functions, and the communities involved in their restoration come closer together not only through traditions but also through new opportunities. The revitalization of sacred buildings is not only an act of architectural restoration, but also an effort to create a space where history and modernity, spirituality and cultural heritage intertwine, giving new meaning and significance to those places that deserve our attention and respect.

Анотація

Сакральні об'єкти відіграють важливу роль в архітектурі, як символи ідентичності та мистецьких традицій країни. Внаслідок змін у суспільстві а тимпаче через повномасштабне вторгнення росії в Україну багато з цих будівель на сьогоднішній день під загрозою занедбання та знищення. Ця наукова робота присвячена дослідженню різних підходів до ревіталізації сакральних об'єктів, вказуючи на їхню роль у збереженні культурної спадщини та створенні активних центрів для різних верств суспільства.

Ревіталізація сакральних споруд і комплексів виявляється одною з ключових ланок у збереженні культурного доробку та відновленні духовної спадщини для майбутніх поколінь. Усе більше набуває актуальності питання ревіталізації сакральних споруд, і це не просто відновлення стін та стель. Це в першу чергу вкладення нового сенсу у старе середовище та будівлі, наповнення об'єкта новими функціями, що доповнюють історичну спадщину та дає можливість цим святиням нести не лише історію релігійних та культурних традицій, але й стати центром громадського, культурного та освітнього життя відповідно до потреб спільноти.

Функціональне наповнення сакральних об'єктів в процесі їх ревіталізації повинно бути узгоджено з запитамі спільноти, зберігати культурні надбання та виконувати просвітницьку функцію і не обов'язково релігійну. Споруди, які вже мали свою історію, стають свідками нового життя доповнюючись різноманітними функціями, а громади, які беруть участь у їхньому відновленні, зближуються не лише через традиції, але і через нові можливості. Ревіталізація сакральних споруд – це не лише акт відновлення архітектури, це зусилля для створення простору, де історія та сучасність, духовність та культурна спадщина переплітаються, надаючи новий зміст та значення тим місцям, які заслуговують на нашу увагу та шанування.

Постановка проблеми

Ревіталізація – це процес відновлення або оживлення певної території чи об'єкта з метою покращення його стану, відновлення життєздатності та зростання соціально-економічного розвитку. У ревіталізації сакральних споруд та комплексів може траплятися низка проблем та викликів, які можуть ускладнити процес відновлення та оживлення об'єктів. Знаходження нових нерелігійних функцій для сакральних споруд є великим викликом в українських містах у зв'язку із соціокультурними поглядами. Проте ревіталізація сакральних споруд може бути успішною, якщо враховувати історичний контекст, потреби громади та спроможність забезпечити відновлення та новий функціонал цих місць. Ревіталізація сакральних споруд може допомогти зберегти культурну спадщину та відновити релігійне та культурне життя у спільнотах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

На тему ревіталізації проведено багато досліджень з різної точки зору, зокрема, політичної, економічної, урбаністичної та архітектурної. Якщо брати до уваги дослідження ревіталізації сакральних споруд, то таких даних немає. Здебільшого автори звертають увагу на питання ревіталізації фортифікаційних споруд, садиб, палаців, міст та поселень. У статті О. А. Пламеницької, Л. Р. Гнатюк, І. І. Гуменюк «Методичні підходи до ревіталізації та реновації історичних будівель (аналіз досвіду)» висвітлено аналіз понять «ревіталізація» та «реновація» в контексті збереження історичних будівель і пам'яток архітектури. У статті Ю. С. Соколовської «Об'ємно-планувальні принципи і методи реновації масової житлової і громадської забудови» визначено об'єкти реновації об'ємно-планувального рівня на базі вітчизняного та зарубіжного досвіду. Виходячи з архітектурно-містобудівних засад, окреслені завдання реновації та методи їх вирішення. Варто приділити увагу дисертації О. В. Рибчинського – «Формування і ревіталізація середмість історичних міст України». Це велика та вичепна праця, у якій автор дослідив досвід ревіталізації європейських міст, визначив історико-архітектурні етапи формування середмість українських міст, виявив актуальні проблеми та розробив модельні стратегії ревіталізації середмість історичних міст України. Також стаття, що присвячена оригінальним стратегіям ревіталізації історичного міста Канадазава Г. В. Шевцової Напрацювання У. Б. Полутренко присвячено аналізу особливості методу ревіталізації архітектурних об'єктів як одного з найефективніших способів відновлення занедбаних пам'яток архітектури та містобудування, зокрема палацово-замкових комплексів.

Мета статті

Визначити основні підходи у ревіталізації сакральних споруд та комплексів, що здатне вдихнути друге життя у храми українських міст, проаналізувавши практичний досвід.

Виклад основного матеріалу

Сакральні споруди, такі як церкви, мечеті, синагоги та храми, несуть у собі не тільки релігійне значення, але і стають символами ідентичності, традицій та глибоко вкорінених цінностей. Проте в процесі змін суспільства і збільшення технологічного прогресу багато з цих святинь потрапляють під загрозу занедбання та знищення. Ця стаття присвячена дослідженню існуючих підходів ревіталізації сакральних споруд та комплексів. Вона висвітлить роль, яку можуть відігравати об'єкти у збереженні культурної спадщини, відновленні духовної динаміки та створенні активних центрів, що об'єднують різні верстви суспільства. Ревіталізація сакральних споруд стає важливою дією не лише для збереження історії, але й для створення простору, де сучасність зустрічається із турботою про минуле.

Церква монастиря Святого Франциска, Майнгардт, Нідерланди – у 2015 році єпархія продала церкву св. Терези місту, збудовану у 1935 році. Обидві сторони хотіли відновити соціальну, громадську функцію церкви, щоб вона залишалася цінною для села. Перетворення досягло цієї мети. У колишній церкві тепер працюють 20 різних медичних і оздоровчих установ.

Існуючі підходи у ревіталізації сакральних споруд та комплексів

Основним завданням було збереження просторового характеру будівлі. Останнім архітектором церкви був В.А.М. те Ріле. Він спроектував оригінальну будівлю в неоготичному стилі, з тонкою цегляною кладкою, ребристими склепіннями та видатними вікнами (рис. 1). Щоб отримати натхнення, будівельна команда відвідала подібні проєкти. «У багатьох оздоровчих центрах майже не залишилося слідів колишньої церкви – домінує нова споруда. У цій реконструкції ми спеціально працювали над тим, щоб зберегти існуючий просторовий характер», – пояснює Тео Рейцема з Reitsema & Partners Architects.

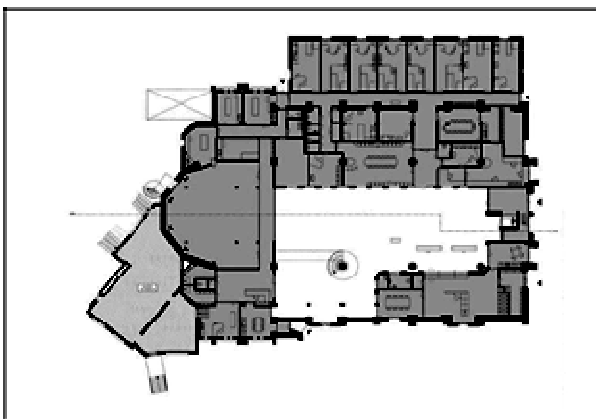
У центрі церкви знаходиться внутрішній двір, доповнений багатофункціональною платформою на першому поверсі. Практики розподілені на трьох поверхах навколо відкритого майданчика, який слугує перехідним простором між інтер'єром та екстер'єром. Відвідувачі можуть зачекати на прийом біля старої хрещальної купелі або взяти рецепт в аптеці. Минуле костелу найбільш відчутне в центральному дворі, над яким цегляні склепіння залишилися без ізоляції. Відсутність опалення та кондиціонерів у просторому дворі дозволяє економити значну кількість енергії.

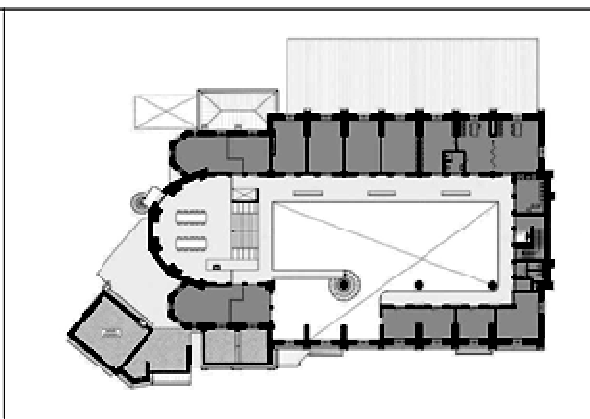
*Рис. 1. Церква Святої Терези.
Загальний вигляд (2018)*

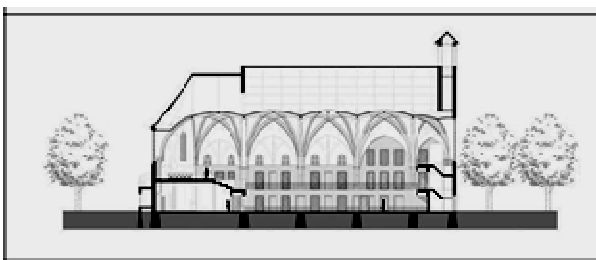
*Рис. 2. Церква Святої Терези.
Інтер'єр (2018)*

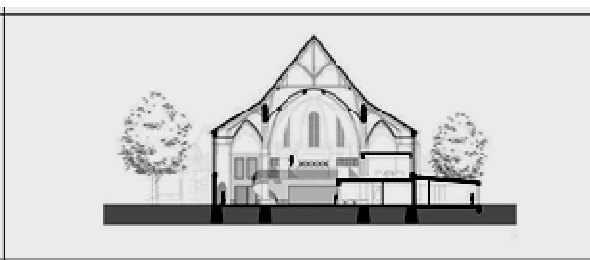
Рис. 3. Церква Святої Терези. План першого поверху

Рис. 4. Церква Святої Терези. План другого поверху

Рис. 5. Церква Святої Терези. Переріз 1

Рис. 6. Церква Святої Терези. Переріз 2

Нові кабінети лікарів були ізолювані за високими стандартами. Вони побудовані з легких стін з армованого полістиролу, покритих напилюваним бетоном. Хоча ця система використовується вже 35 років у багатьох частинах світу, в Нідерландах вона є відносно новою. «Клієнт і керівник проєкту запропонували цю будівельну систему, яка була нам незнайома», – розповідає Рейцема. Вона виявилася ідеальною для реконструкції. Стіни з полістиролу можуть бути виготовлені за будь-якими розмірами, а це означає, що в них можна навіть вмонтувати декоративні деталі.

Нові внутрішні фасади, що оточують подвір'я, гармоніюють з існуючим просторовим ритмом церкви. Оштукатурені повністю в білий колір, вони не відволікають погляд від оригінальної архітектури (рис. 2). Результат – спокійний візуальний ефект з позачасовим характером. Цей ефект підсилюється стяжкою підлоги та світлими віконними рамами кольору латуні. Свідомо зробили вибір на користь високоякісного оздоблення у виборі матеріалів, а також деталей. Це відповідає оригінальній архітектурі, а також новій функції церкви.

Результатом стало сліпуче перетворення, сповнене винахідливих рішень, які не тільки зберегли, але й підкреслили монументальну елегантність будівлі.

Церква Святої Терези, Сантпедор, Іспанія – монастир, до складу якого входить відреставрована церква, був побудований у 1721–1729 роками. Комплекс використовувався як монастир до 1835 року. У 2000 році монастир, який на той час перебував у руїнах, був знесений державою. Від монастиря залишилися тільки церква і частина периметральної стіни, хоча і в дуже поганому стані.

Відновлення костелу відбулося у 2003 році (рис. 7, 8). Будівля ніколи не була ізолюваною, а була нерозривною частиною всього монастирського комплексу. Фактично існуючі верхні поверхи бічних каплиць костелу були приміщеннями, до яких можна було потрапити лише з першого поверху монастиря, але не із самого костелу. Зі знесенням монастиря церква, яка спочатку мала лише дві стіни, тепер має чотири. Костел, через дуже скромну якість будівництва, перебував у руїнах. Варто зазначити, що дах просів, хор зник, а склепіння наві і каплиць частково впали. Ззовні костел був цікавий лише з історичної точки зору. Однак інтер'єр костелу, незважаючи на його напівзруйнований стан, демонстрував неабиякі просторові якості (рис. 9). Завдяки похилому даху і стелі, що обсіпалася, костел дивовижним чином підсилювався великими притоками природного світла. Інтер'єр церкви, який спочатку практично не отримував природного світла, у світлі набув величного вигляду.

Рис. 7. Церква монастиря Святого Франциска. Загальний вигляд 1

Рис. 8. Церква монастиря Святого Франциска. Загальний вигляд 2

Передумовою проєктного втручання було збереження розміру та просторової якості нефу церкви, а також важливих надходжень природного світла. Намагання зберегти надходження світла в різних точках призвело до того, що архітектори запропонували різні рішення: великий світловий люк на північній стороні апсиди, світловий люк з видом на дзвіницю зсередини нефа, відкриту головну каплицю, а також проріз у даху на самому початку нефа, щоб забезпечити потрапляння світла на внутрішню частину вхідної стіни (рис. 11). Реконструкція будівлі була розроблена з метою відрізнити нові елементи, побудовані з використанням сучасних будівельних систем і мов, від оригінальних

Існуючі підходи у ревіталізації сакральних споруд та комплексів

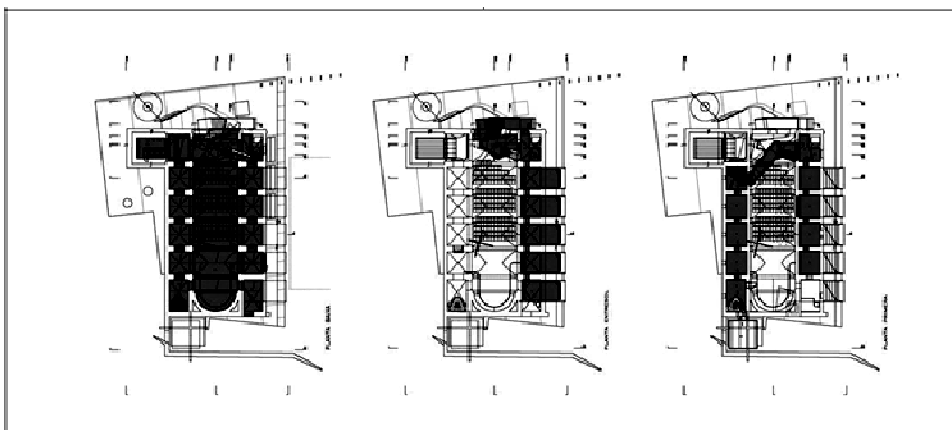
елементів цієї історичної церкви. З метою збереження всіх аспектів минулого будівлі втручання не приховало слідів, ран чи шрамів. Зокрема, залишилися видимими заглиблення, отвори, де колись були вівтарні образи, сліди відсутніх елементів. Іншим викликом було зберегти єдність та об'ємність нефу церкви, навіть з новими об'ємами для використання та потреб, яких церква ніколи раніше не мала: сходи для підйому на верхні поверхи, туалети та приміщення для обладнання. Щоб зберегти відчуття простору і єдності всередині церкви, ці об'єми були частково розташовані поза будівлю або розміщені всередині таким чином, щоб зберегти бачення єдиного простору як в нефі, так і в головній каплиці. Збудовані сходи та пандуси, окрім забезпечення доступу до верхніх поверхів церкви (рис. 10), також визначають круговий шлях, який проходить через усю будівлю, подібно до музейного. Цей круговий маршрут дозволяє простежити і переглянути церкву в цілому, з різних точок зору.

Будівництво та використані будівельні методи мали на меті зміцнити церкву, не видаляючи ознак руйнування, яких вона зазнала. Втручання було спрямоване на збереження історичної спадщини будівлі, додаючи нові цінності, які посилюють її і надають цьому старовинному монастирю унікальної сучасної форми.

Рис. 9. Церква монастиря Святого Франциска. Інтер'єр холу

Рис. 10. Церква монастиря Святого Франциска. Сходова клітка

Рис. 11. Церква монастиря Святого Франциска. План

Культурний центр «Де Петрус», Вугт, Нідерланди. Все могло закінчитися купою руїн, проте стало одною з найкрасивіших і надихаючих реінкарнацій церкви. Було запропоновано цілу низку планів, але жодному з них не судилося здійснитися. Тож у 2005 році був готовий сертифікат на знесення, проте завдяки активній громаді храм вдалось ревіталізувати у 2011 році.

Церкву було переплановано на багатофункціональний центр, що містить бібліотеку та музей, а також бар і магазини.

Рис. 12. Культурний центр «Де Петрус». Фасад

Рис. 13. Культурний центр «Де Петрус». Інтер'єр основної зали 1

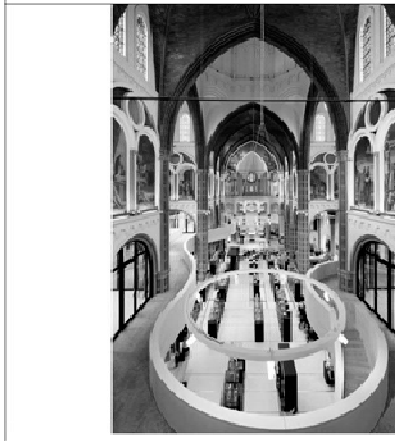

Рис. 14. Культурний центр «Де Петрус». Інтер'єр основної зали 2

Рис. 15. Культурний центр «Де Петрус». Склепіння та фрески

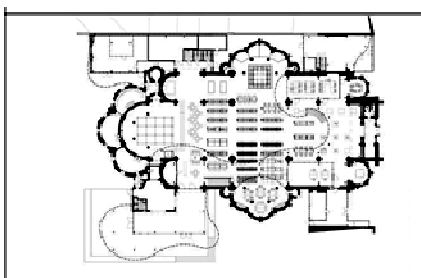

Рис. 16. Культурний центр «Де Петрус». План першого поверху

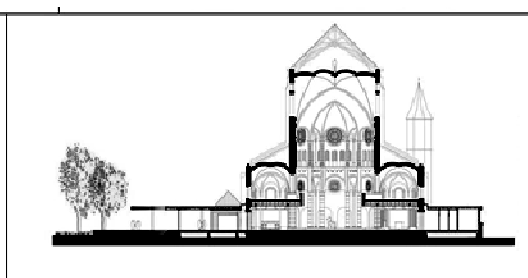

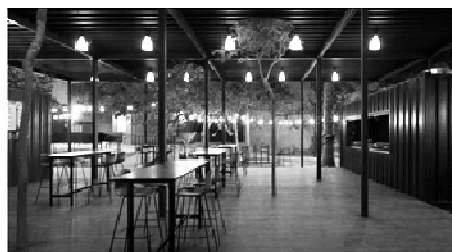
Рис. 17. Культурний центр «Де Петрус». Переріз

Всі функції об'єднані у великому відкритому просторі, доступному для відвідувачів. Найяскравішим елементом є антресольний поверх. Цей характерний елемент надає церкві нового вигляду, що відповідає її новій функції. На поверсі площею 500 м² розміщені додаткові функції, такі як навчальна зона та конференц-зали (рис. 16). На першому поверсі також розміщені технічні приміщення, такі як опалення, акустичне покриття та освітлення. Мезонін розміщений переважно в

нефах, щоб зберегти первісну просторову якість церкви. З другого поверху відкривається новий і вражаючий вид на церкву (рис. 13, 14). Книжкові полиці розміщені на рейковій системі, щоб їх можна було переміщати до нефів церкви. У такому вигляді церкву можна використовувати для проведення великих заходів кілька разів на рік. Завдяки цьому підлога церкви може використовуватися дуже гнучко, забезпечуючи місце для заходів будь-якого масштабу, а також функціонувати як бібліотека.

*Рис. 18. Монастир Сан-Хосе.
Фасад*

*Рис. 19. Монастир Сан-Хосе.
Внутрішній двір*

Зовні простір костелу розширюється (рис. 12). Мезонінний поверх продовжується зовні у вигляді даху чотирьох павільйонів, з'єднаних з церквою. У садовому павільйоні з південного боку костелу розташований ресторан.

Монастир Сан-Хосе, Валенсія, Іспанія. Відкривається світові під назвою «Монастир Кармен» та новим наративом, що врівноважує дизайн, історію та природу. Це простір для культури, гастрономії, а згодом і готелю, що виходить за рамки традиційних способів вираження у своєму жанрі. Виразно мінімалістична реалізація студії починається з церкви, яка стала головним багаточільовим простором.

Незалежна металева броня переосмислює оригінальну форму цієї релігійної споруди XVII століття, артикулюючи потік сучасних ліній і додаючи новий вимір ренесансному простору. Нова структура інтегрує всі аудіовізуальні технічні елементи, а також систему виразного кольорового освітлення з RGB. Її конструкція діє як поздовжній і поперечний провідник, спроектований різними секціями металевих профілів, покритих чорною емаллю (рис. 18). За допомогою цього елемента передбачалося створити очевидний зв'язок між минулим і майбутнім, і, як це було в епоху Ренесансу, купол відіграє в цьому важливу роль. Перехрестя між двома навами було найважливішою точкою архітектури храму, і саме тут була спроектована символічна копія склепіння, через послідовність трьох кіл на різній висоті, які створюють параболічну форму в просторі (рис. 22). У ньому було закріплено багато підвісних світильників як чудовий елемент освітлення, який буде преамбулою до вівтаря або нової сцени (рис. 21). Цей простір для святкування релігійного обряду тепер стає привілейованим місцем для музикантів, лекторів і безлічі акторів, що зробить його одним з головних партисипативних фокусів міста. Простота демонструє важливість стриманості і не створює багато візуального шуму.

Сад розташований поруч із церквою. Невідомий оазис у межах міста Валенсія, задуманий як справжній гастрономічний «ринок». Взявши за основу вуличну концепцію «фуд-траків», було створено три гастрономічні точки у вигляді контейнерів, в яких готують різні види кухні, і навколо яких клієнт може розміститися в різних системах сидінь. В оточенні зеленої та живої природи впізнавані невеликі архітектурні жести та база з контейнерів, що супроводжуються великою перголою, створюють тінь (рис. 19). Так вони пристосовуються до правильного способу роботи (високі зони табуретів, підлогові столи, низькі столи, шезлонги також у формі гойдалок), адаптуючись до кожної з територій без необхідності змінювати геологію місця. Ці меблі були розроблені з основою з трубчастих металевих конструкцій і поверхнею з фенольної плити, пофарбованої в чорний колір, що контрастує з рештою рослинних елементів, які з'являються в

цьому місці. Деревя, делікатно освітлені, стануть головними дійовими особами, а лампи, розподілені в альтанках і барах, будуть супроводжувати відвідувачів (рис. 23).

Рис. 20. Монастир Сан-Хосе.
Нава

Рис. 21. Монастир Сан-Хосе.
Основна зала

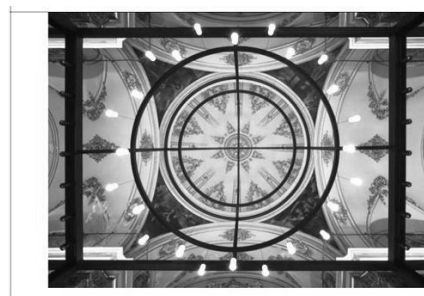

Рис. 22. Монастир Сан-Хосе.
Купол

Рис. 23. Монастир Сан-Хосе.
Фасад із внутрішнього двору

Висновки

Ревіталізація сакральних споруд і комплексів виявляється ключовою ланкою у збереженні культурного доробку та відновленні духовної спадщини для майбутніх поколінь. Усе більше набуває актуальності питання ревіталізації сакральних споруд, і це не просто відновлення стін та стеле. Це вкладення нового сенсу у старе, відкриття дверей для спільнот, знову ці святині можуть нести не лише історію релігійних та культурних традицій, але й стати центром громадського, культурного та освітнього життя.

Перед нами стає можливість знову відкрити сторінки минулого та переплести їх із сучасністю. Споруди, які вже мали свою історію, стають свідками нового життя, а громади, які беруть участь у їхньому відновленні, зближуються не лише через традиції, але і через нові можливості. Отже, ревіталізація сакральних споруд – це не лише акт відновлення архітектури. Це зусилля для створення простору, де історія та сучасність, духовність та культурна спадщина переплітаються, надаючи новий зміст та значення тим місцям, які заслуговують на нашу увагу та шанування.

Бібліографія

Пламеницька О. А., Гнатюк Л. Р., Гуменюк І. І. (2019). Методичні підходи до ревіталізації та реновації історичних будівель (аналіз досвіду). *Теорія і практика дизайну. Дизайн архітектурного середовища*. URL: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.19.14371>

Полутренко У. Б. Ревіталізація палацово-замкових комплексів як один із методів збереження пам'яток архітектури.

Сич О. А. (2020). Ревіталізація як складова стратегії розвитку міста. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. Економічна*. Вип. 99.

Соколовська Ю. С. (2016). Об'ємно-планувальні принципи та методи реновації масової житлової в громадської забудови. *Молодий вчений*. № 1 (28). Ч. 3.

Шевцова Г. В. Творчі стратегії ревіталізації історичного міста Канадзава, Японія. *Теорія історії архітектури*.

Існуючі підходи у ревіталізації сакральних споруд та комплексів

Бернацька І. (2017). Управління ревіталізацією туристичних об'єктів як інструментом залучення іноземних інвестицій / І. Бернацька, О. Брух, М. Погорецький. Львівський національний аграрний університет.

Кисіль С. С. (2011). Аналіз формування інтер'єрів промислових будівель, що не використовуються за основним функціональним призначенням та були піддані реновації / С. С. Кисіль, Л. М. Бармашина. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*.

Полутренко У. Б. (2014). Ревіталізація палацово-замкових комплексів як один із методів збереження пам'яток архітектури. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.

Рибчинський О. В. (2016). Місцева громада та збереження спадщини в контексті ревіталізації ринкових площ історичних міст України *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ: КНУБА,

Рибчинський О. В. (2016). Програма та проектні складові ревіталізації ринкових площ історичних міст України. *Містобудування та територіальне планування*. Київ: КНУБА.

Рибчинський О. В. (2015). Ресурси ревіталізації ринкових площ історичних міст України. *Наша спадщина*. Вип. 4. Львів.

Рибчинський О. В. (2017). Формування і ревіталізація середмість історичних міст України. Львів.

Рибчинський О. В. (2015). Стратегії ревіталізації архітектурних ансамблів ринкових площ історичних міст Західної України. *Архітектурний вісник КНУБА*. Вип. 7. Київ: КНУБА.

Сілогаєва В. В. (2014). Нове життя інтер'єрів бездіяльних промислових будівель. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. № 37.

Швачка В. В. Реновація інтер'єрів нефункціонуючих промислових споруд під виставково-експозиційну функцію / В. В. Швачка, С. С. Кисіль. Київський національний університет технологій та дизайну.

References

Plamenytska O. A., Hnatiuk L. R., Humeniuk I. I. (2019). Methodological approaches to the revitalization and renovation of historical buildings (analysis of experience). Theory and practice of design. Design of the architectural environment. URL: <https://doi.org/10.18372/2415-8151.19.14371>

Revitalization of palace and castle complexes as one of the methods of preserving architectural monuments.

Revitalization as a component of the city development strategy. Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series «Economic», issue 99. 2020.

Sokolovska Y. S. (2016). Volumetric planning principles and methods of renovation of mass residential and public buildings. «Young scientist». №1 (28), Part 3.

Shevtsova G. V. Creative strategies for the revitalization of the historic city of Kanazawa, Japan, Theory of the History of Architecture.

Bernatska I. (2017). Management of the revitalization of tourist sites as a tool for attracting foreign investment / I. Bernatska, O. Brukh, M. Pogoretskyi. Lviv National Agrarian University.

Kysil S. S. Analysis of the formation of interiors of industrial buildings that are not used for their main functional purpose and have been renovated / S. S. Kysil, L. M. Barmashyna // Modern Problems of Architecture and Urban Planning.

Polutrenko U. B. (2014). Revitalization of palace and castle complexes as one of the methods of preserving architectural monuments / U.B. Polutrenko. Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas.

Rybchynskiy O. V. (2016). Local community and heritage preservation in the context of revitalization of market squares of historical cities of Ukraine. Modern problems of architecture and urban planning. Kyiv: KNUBA.

Rybchynskiy O. V. (2016). Program and design components of the revitalization of market squares of historical cities of Ukraine. Urban planning and territorial planning. Kyiv: KNUBA.

Rybchynskiy O. V. (2015). Resources of revitalization of market squares of historical cities of Ukraine. Scientific and popular magazine. Issue 4. Lviv.

Rybchynskiy O. V. Formation and revitalization of the downtowns of historical cities of Ukraine.

Rybchynsky O. V. (2015). Strategies for the revitalization of architectural ensembles of market squares of historical cities of Western Ukraine. Issue 7. Kyiv: KNUBA.

Silogayeva V. V. (2014). New life of interiors of inactive industrial buildings. Modern problems of architecture and urban planning. № 37.

Shvachka V. V. Renovation of interiors of non-functioning industrial buildings for exhibition and exposition function / V. V. Shvachka, S. S. Kysil. Kyiv National University of Technology and Design.